

Дем'янець А.В., студентка

Науковий керівник: Соболь О.І., к.ю.н.,

доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
юридичного факультету

(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ)

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

ЗА НЕЗАКОННЕ ПОМІЩЕННЯ В ПСИХІАТРИЧНИЙ ЗАКЛАД

Кримінальне законодавство України передбачає відповідальність за незаконне поміщення в психіатричний заклад в ст. 151 КК України. Указана стаття, однак, на практиці майже не застосовується. Пояснити цей факт можна, зокрема, тим, що недосконалою є чинна її редакція. Попри актуальність розглядуваної проблематики, питанням кримінально-правової протидії незаконному поміщенню.

Проблемам кримінально-правової протидії незаконному поміщенню особи в психіатричний заклад в юридичній літературі приділяється небагато уваги. Серед науковців, які цікавилися зазначеним питанням, варто згадати К.В. Авдєєву, О.Є Амосова, Ю.М.Аргунову, І.А.Вартилицьку, В.І.Борисова, Я.Г.Лисогуба, І.М.Тяжкову, М.І. Хавронюка, С.Д. Шапченка та ін. Потерпілим від цього злочину є тільки психічно здорова особа. Цей факт, що впливає із конструкції ст. 151, вимагає обов'язкового ретроспективного встановлення відсутності підстав для поміщення відповідної особи, в психіатричний заклад. Не обов'язково, щоб особа була цілком психічно здоровою, тим більше, що межа між окремими психіатричними і неврологічними захворюваннями (скажімо, такими як органічне і епілептичне слабоумство, корсаковський і епілептичний психоз) є надто тонкою. Головне, щоб стан особи не вимагав поміщення її в психіатричний заклад. У разі незаконного поміщення особи в інший, не психіатричний, заклад закритого типу відповідальність може настати за ст. 146 як за незаконне позбавлення волі [1, с. 1040].

На сьогодні єдиним кваліфікованим видом розглядуваного злочину є поміщення у психіатричний заклад завідомо психічно здорової особи, що спричинило тяжкі наслідки (ч. 2 ст. 151 КК України). Слід відзначити, що поняття «тяжкі наслідки», спричинені незаконним поміщенням особи в психіатричний заклад, в юридичній літературі трактується по-різному.

Цікаво, що Гудима Д. смерть особи до тяжких наслідків не відносить. Тут варто відзначити, що й у питанні віднесення смерті потерпілого та/чи його самогубства науковці не дійшли спільної думки [5, с. 173].

На думку Андрушко А. В, смерть може настати через різні причини: від введення препаратів без перевірки їх на переносимість конкретним хворим; передозування препаратів; відсутність належного догляду за особою, в результаті чого вона покінчила життя самогубством; нападу агресивного хворого, який через недогляд медичного персоналу опинився в одній палаті з особою, поміщеною в стаціонар, та ін. [3, с. 175].

Ще більше різноманіття поглядів має місце у кримінально-правовій літературі стосовно інших можливих різновидів тяжких наслідків, спричинених незаконним поміщенням особи в психіатричний заклад. Андрушко А. В відносить сюди заподіяння потерпілому тяжких тілесних ушкоджень. До тяжких наслідків слід зарахувати заподіяння потерпілому тяжкого тілесного ушкодження чи іншої істотної шкоди його здоров'ю.[3, с. 171]. Під тяжкими наслідками розуміють, зокрема, спричинення тяжкої шкоди здоров'ю потерпілого, а Гудима Д до тяжких наслідків відносять спричинення тяжкої шкоди здоров'ю як потерпілому, так і його близьким [5, с. 200]. Андрушко А. В переконаний, що як тяжкі наслідки незаконного поміщення в психіатричний заклад слід розглядати спричинення здоров'ю потерпілого тяжкої шкоди у вигляді саме душевного розладу [4, с. 204].

Питання про суб'єкт незаконного поміщення в психіатричний заклад у науці кримінального права вирішується неоднозначно. Переважна більшість дослідників визнає, що суб'єкт цього злочину спеціальний. Так, М. І. Хавронюк зазначає, що ним може бути тільки лікар-психіатр, який

відповідно до встановленого законодавством України порядку, одноосібно чи у складі комісії, приймає рішення про поміщення особи у психіатричний заклад [2, с. 1316].

Андрушко А.В. зазначає: «Суб'єкт злочину – спеціальний, ним може бути тільки лікар-психіатр, що поставив завідомо неправдивий діагноз та видав направлення на примусову госпіталізацію, а також лікар-психіатр, що безпосередньо здійснив примусову госпіталізацію особи, яка завідомо її не потребувала». Андрушко А.В. вважає, що суб'єктом цього злочину є лікар-психіатр, якому законом надано право вирішувати питання про госпіталізацію хворих і звертатися із заявою про примусову госпіталізацію в суд. Суб'єктом розглядуваного злочину є лікар-психіатр, який поставив неправдивий діагноз і прийняв рішення про госпіталізацію, або ж той, який безпосередньо її здійснив [4, с. 201].

Таким чином, кримінальна відповідальність за незаконне поміщення в психіатричний заклад встановлена в ст. 151 КК України потребує трактування поняття «тяжкі наслідки», за спричинення яких законодавець посилює відповідальність за незаконне поміщення в психіатричний заклад, викликає чималі труднощі. На нашу думку відмовлятися від вказаної кваліфікуючої ознаки, залишивши в ч. 2 ст. 151 КК України вказівку – лише на спричинення з необережності смерті потерпілого, як це пропонують окремі науковці, немає достатніх підстав.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. / за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Т. 2: Особлива частина. – Х.: Право, 2013. від 3 вересня 2017 року. – 1039 – 1040 с
2. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – [9-те вид., переробл. та допов.]. – К.: Юридична думка, 2014. – 1316 с.
3. Андрушко А. В. Об'єкт незаконного поміщення в психіатричний заклад / А. В. Андрушко // Науковий вісник Міжнародного

гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. - 2014. - Вип. 7. - С. 171-175

4. Андрушко А.В. Проблеми кримінальної відповідальності за незаконне поміщення в психіатричний заклад / А.В. Андрушко // Особливості формування законодавства України: філософсько-правові, історичні та прикладні аспекти: матер. III Всеукр. наук.-практ. конфер. (11–12 бер. 2016 р., м. Івано-Франківськ). – Івано-Франківськ: Івано-Франк. ун-т права ім. Короля Данила Галицького, 2016. – С. 201–204

5. Гудима Д. Обмеження прав психічнохворих у практиці Європейського суду з прав людини / Д. Гудима // Антропологія права: філософський та юридичний виміри (стан, проблеми, перспективи): статті учасн. ювіл. X Міжнар. кругл. столу (12–13 груд. 2014 р., м. Львів): у 2-х ч. – Львів, 2016. – Ч. I. – С. 173–200.

Дячкін М.О., аспірант кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету (Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

КВАЛІФІКАЦІЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКЛИКІВ ДО МАСОВИХ ЗАВОРУШЕНЬ

Кримінальна відповідальність за масові заворушення в Україні встановлена статтею 294 Кримінального кодексу України (далі - КК). Об'єктивну сторону злочину за ст. 294 КК утворюють дії суб'єкта, які полягають в організації масових заворушень, а також в активній участі в масових заворушеннях. При цьому КК не містить законодавчого визначення поняття «масові заворушення», яке вживається в ст. 294 КК. Крім того, з диспозиції статті 294 КК витікає, що організація масових заворушень та активна участь у них не утворюють складу злочину, передбаченого ст. 294 КК, якщо масові заворушення не супроводжувались хоча б однією із передбачених в ч. 1 цієї статті обставиною: насильством над особою, погромами, підпалами,